

HALİL BİNGÖL İLE SAHAFLIK MESLEĞİ VE SAHAFLAR ÇARŞISI'NA DAİR

Söyleşi: Zelar Kanat

Sahhaf, Arapça bir sözcüktür ve “sahife” kökünden gelir. Son zamanlarda “sahaf” şeklinde yazılıp söylenmektedir.¹ Eski kitap alıp satan esnafa, sahaf denir. Sahaf, Adil Sarmusak'ın² deyişiyile “kitap doktorları”dır; eski bir kitabı ciltleyen, toparlayan kişidir. Kitaba değer biçebilen, meraklısına yol gösteren, cesaretlisine heves aşıl原因an, kitabın özetini yapan, bulunabileceği yeri söyleyen, meraklısına aradığı kitabı bulan, hangi kitapla kimin ilgilendiğini bilen değerli bir yardımcı, yani bibliyografıdır.³

Mesleğin tarihçesine bakıldığında, XV. ve XVI. yüzyıllarda medrese öğrencilerinin büyük camilere yakın yerlerde kitap alım-satımına başlamasıyla sahaflık meslek haline gelmeye başlamış. Sahaflık, ilk defa Osmanlı döneminde, Orhan Gazi zamanında Bursa'da görülür. “XV. yüzyılda Timur'un Bursa'yı yakıp yıkması (1402, Ankara Savaşı) XIV. yüzyıla ait Osmanlı eserlerinin eksik olmasına neden olmuştur. Bursa'da XVI. yüzyılda 500 kadar kitap bulunmaktadır.”⁴ Bursa'dan sonra Edirne'nin devlet merkezi olmasıyla Edirne'de cami avlularında sahaflara da yer verilmiştir. İstanbul'un fethinden sonra Eyüp Sultan'da ve Fatih Cami etrafında sahaflar çarşısı kurulmuştur. Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılan Kapalı Çarşı XV. yüzyılın sonlarında tamamlanınca bütün esnaf gruplarının yer alacağı çarşıda

¹ Ömer Faruk Yılmaz, *Tarih Boyunca Sahaflık ve İstanbul Sahaflar Çarşısı*, Sahaflar Derneği Yayını, İstanbul, 2005, s. 11.

² Sahaflar Çarşısı Derneği Başkanı.

³ Ömer Faruk Yılmaz, a.g.e., s. 12.

⁴ Bedri Mermutlu, “Osmanlı Bursa'sında Kitaplar ve Hayat”, *Tarihte Doğu-Batı Çatışması, Sosyoloji Yıllığı Kitap 12*, Yay. Haz. Ertan Eğribel, Ufuk Özcan, Kızılelma Yay., İstanbul, 2005.

sahaflar için de yer ayrılmıştır. Evliya Çelebi XVII. yüzyılda yazdığı Seyahatname'sinde, "Kapalı Çarşı'da 50 sahaf dükkanı olduğunu, bu dükkanlarda 300 kadar insanın çalıştığını" söylüyor.⁵ Çarşıda mürekkepçi, kalemci, kağıtçı, divitçi, mücellit (ciltçi), müzehhip (kağıt ve yazı süslemecileri) ve hattatların yerleri sahaflara yakınmış.

1894'te meydana gelen İstanbul depreminde Çarşı'nın özellikle sahaflar bölümünde önemli tahribat olmuş. Onarımlar uzun sürünce sahaflara Beyazıt'ta yer gösterilmiş. Tahsis edilen bu barakalarda daha önce "feşçiler" bulunuyordu, onların oradan ayrılmasıyla önce hakkaklar, daha sonra sahaflar buraya yerleşti. Buradaki barakalar da çok geçmeden Çarşı'daki gibi eski kitapçı görünümüne büründü. Bu nedenle daha önce "Hakkaklar Çarşısı" olarak geçer Sahaflar Çarşısı. Böylece Kapalı Çarşı'nın "Feşçiler Kapısı" diye adlandırılan girişi ile Beyazıt Meydanı arasında Beyazıt Sahaflar Çarşısı bugünkü yerini aldı.

Sahaflar Çarşısı'nda "lonca sistemi" görülür. Her esnaf grubu bir pire bağlıydı. Esnaf, en yaşlı ve saygıdeğer kişiyi şeyh kabul ediyordu. Sahafların ilk piri, kitapçı olduğu söylenen Basralı Abdullah Yetimi'dir. Sahaf olmak isteyen kişi şeyhin başkanlığında esnafların önünde "sınav"dan geçirilir, bu kişide bilgi kadar ahlak da aranır. Eskiler yenileri korur, herkes birbirine yardımcı olurdu. Kendi aralarında kullandıkları ama bugün izi kalmamış özel bir "dil"e sahiptiler.

Eskiden "bohçacı" da denilen seyyar kitapçılar vardı. Bunlar buldukları kitapları sahaflara getirirlerdi ya da ölen kişilerin terekelerinden çıkan kitaplar şeyhe getirilirdi. Bu kitaplar için şeyhin başkanlığında, esnaflar arasında mezat düzenlenirdi.

Sahaf dükkanları küçük olduğu için "dükkançe" diye adlandırılırdı. Dükkançelerde raflar bulunmaz, kitaplar üst üste, sırtları değil de alt kenarları görülecek şekilde dizilirdi.

Osmanlı dönemindeki sahaflar hakkında pek kaynak yoktur. "İlk matbu kitap, 1258-1290'da basıldığı tahmin edilen *Letaif-i Esnaf* tır (Esnaf Şakaları)."⁶ Bu kitapta sadece bir sayfada nükteli bir şekilde sahaflardan bahsedilmiştir. Mesleğin özellikleri ve gelişimi hakkında bilgilerin çok yetersiz olduğuna dikkat çeken Yahya Erdem,⁷ yabancı seyyahların sahaflar hakkındaki izlenimlerinden faydalanarak bu yetersizliği gidermeye çalışmaktadır. Sahaflardan ilk bahseden, İtalyan seyyah Pietro Della Valle'dir (1586-1652). Fransız seyyah Antoine Galland'ın (1646-1715) İstanbul anılarında sahaflarla ilgili bilgiye ulaşabiliyoruz. Fransız elçisi olan Galland, minyatürlü-minyatürsüz eserler, sözlük, Osmanlı tarihleri, şair tezkireleri, biyografiler satın almıştır. İngiliz yazar Charles White'ın (1793-1861) çalışmalarında

⁵ Arslan Kaynardağ, "Çeşitli Yönleriyle İstanbul Sahaflar Çarşısı", *Tarihte Doğu-Batı Çatışması, Sosyoloji Yıllığı Kitap 12*, Yay. Haz. Ertan Eğribel, Ufuk Özcan, Kızılelma Yay., İstanbul, 2005.

⁶ Yahya Erdem, "Sahaflar ve Seyyahlar: Osmanlı'da Kitapçılık", *Osmanlı*, C. 11, Ed. Güler Eren, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 1999, ss. 720-738.

⁷ Yahya Erdem, a.g.m.

da önemli bilgiler bulunmaktadır. Başka bir seyyah, Antoine Laurent Castellan de Mora ve İstanbul'u dolaşmıştır: "İstanbul'da kitap, imparatorluğun bütün şehirlerinden daha boldur. Her taraftan gelen alimler kütüphanelerini İstanbul sahaflarına getirirler."⁸ der.

Seyyahların izlenimlerine bakıldığında bazılarının hatıratlarında sahaflara pek yer vermediklerini, bazılarının ise yerli esnafça hoş karşılanmayıp "gâvur" denilerek defedildiklerini, onlara kitap satılmadığını belirttiklerini görmekteyiz. Ama Osmanlıca konuşabilenler (Galland gibi) birçok eser satın alabilmişlerdir. Yabancılar Kuran-ı Kerim dışında birçok eser satılmış ve yabancılar tarafından çoğu önemli yazma eserler Avrupa'ya götürülmüştür.⁹ Kendisi de bir sahaf olan Arslan Kaynardağ bu konuda iki olaydan bahseder. Birincisi *Divan-ı Lügat-it Türk* yazmasının, ikincisi Ahmet Cevdet Paşa'nın *Tezakir*'inin yabancıların eline geçmesinin, yitip gitmesinin engellenmesidir.¹⁰

Sahaflar Çarşısı 1950'de bir yangın geçirir ve istimlâk edilir. Daha sonra burada çok geçmeden bazıları iki katlı olan 25 betonarme dükkan yapılır ve eski gelenek devam ettirilmeye çalışılır. "1980'de askeri belediye zamanında yapılan iyi bir şey, İbrahim Müteferrika için yaptırılan büstün çarşıya konulması idi; ama gelişigüzel kitap sergileri yüzünden büst gerektiği gibi görünmüyor ve ne olduğu anlaşılmıyordu."¹¹

1970'li yıllara kadar bir şekilde geleneğini devam ettiren Sahaflar Çarşısı'nda, Beyazıt Meydanı'nın işportacılar tarafından işgal edilmesiyle belediye "geçici" olarak kırtasiye ve kitapçılara yer verdi. Gelenler, kendilerine verilen yerlerini tahtalarla kapatarak dükkan haline getirdiler. Ortaya 15 dükkan daha çıktı ve belediye de buna göz yumdu. Bu durum meydandaki durumu etkilememiş, işportacılar gelmeye devam etmiştir. Böylece Çarşı'nın da gelenekleri sarsılmıştır. Yeni gelenlerin ne gelenekten ne de görgü kurallarından haberi vardır.

Eskiden sahaflar matbu eserleri pek alıp satmaz, sadece yazma eserlere ve İslamiyetle ilgili dini kitaplara yer verirdiler. "Basılı kitap, edebiyat, bilim ve öteki konularla ilgili kitaplar Babıali Yokuşu'nda (bugünkü Ankara Caddesi) yayınlanıp satılmaya başladı ve gelişti."¹² "Maarif" başlıklı yazısında Ziya Gökalp, "Üç tür kitapçı var: Sahhaflar, Beyoğlu kitapçıları, Babıali Caddesi'ndeki kitapçılar. Sahhaflardaki maarif Arapça ve Acemce, Beyoğlu kitapçılarındaki maarif Avrupa'ya yönelik. Tanzimat maarifi ise yukarıda sözü edilenlerin perişan çevirilerinden ve tenkitlerinden meydana gelmiş. (...) Sahafların kitapları medreselerde, Beyoğlu'nun kitapları yabancı okullarında, Babıali Caddesi'nin kitaplarıysa Tan-

⁸ Yahya Erdem, a.g.m.

⁹ Bkz. İsmail E. Erünsal-Halil İnalçık, *Osmanlı Araştırmaları*, XXIX, İstanbul, 2007.

¹⁰ Kaynardağ, a.g.m.

¹¹ Kaynardağ, a.g.m.

¹² Kaynardağ, a.g.m.

zimat okullarında okutuluyor” demektedir.¹³ Gökalp’in bu saptamaları 1900’lü yılların başlarında yaptığı gözlemlerine dayanır. Cumhuriyet’in ilanından sonra durum değişmeye başlamış, 1950’lerde yabancı kitaplar, matbu kitaplar yayınlanmaya başlanmıştır.

Sahaflar Çarşısı ve sahaflığın kabuk değiştirdiğini ve bunun bir mesleğin tükenişi olduğunu belirten sahaf İbrahim Manav şöyle demektedir: “Ben sahafım. Eski kitap solur, eski kitap düşünür, düşümde bile eski kitapla uğraşırım.”¹⁴ Bu sözlerden hareketle, sahaflık mesleğinin ve sahafiye kitabın ne olduğu, günümüzde nasıl bir anlam kaybına maruz kaldığı anlaşılabilir. Bugün sahafaların, yani kitaba değer biçebilen, kitabın dilinden anlayan, eski dilleri (en başta eski Türkçeyi) bilen sahafaların yerini her tür kitap satan, sattıkları hakkında bilgisi olmayan kitapçılar almıştır. Her eski kitap da sahaf kitabı değildir. “Sahafiye kitap” nadir olan eserlerdir. İbrahim Manav “sahafiye kitap” için, “mevcudu kalmamış, baskısı kalmamış, nadir bulunan kitaplardır.”¹⁵ der.

Beyazıt Sahaflar Çarşısı, 1970’lerde başlayan olumsuz değişmeler içine girince eski kimliğini, düzenini, güzelliğini her geçen gün biraz daha yitirmiş, taşıdığı adın gereğini yapamaz hale gelmiştir.¹⁶ Genel itibariyle şu an Beyazıt Sahaflar Çarşısı’nda 40 kadar dükkan, 80 kadar çalışan bulunmaktadır. Çarşıda üç sahaf, bir hakkak, iki de ikinci el kitap satan yer bulunmaktadır. En eski sahaf, İbrahim Manav ve kızı Ayşegül Manav’dır.¹⁷ Beyoğlu’nda Aslıhan Pasajı’nda ise sadece iki sahaf bulunmaktadır; Sıtkı Altuner ile Halil Bingöl.

Beyazıt’ta Sahaflar Çarşısı ile Türkiye’nin en ilk ve en eski üniversitesinin ve kütüphanenin birbirlerine yakın olmaları rastlantı eseri değildir. Geleneksel külliyeye örgütlenmesinin bir devamıdır. Bu kurumlar birbirini besleyen bir üçlü oluştururlar. Aynı zamanda camilerin, dergâhların, tekkelerin de sahaflığın oluşmasında etkisi vardır. Medrese öğrencilerinin kitap alıp satması ile sahaflık mesleği; özel kitapların vakfedilmesiyle ise kütüphaneler oluşmuştur. Elbette devlet yönetimi de kütüphaneciliğin ve dolayısıyla sahaflığın gelişmesini teşvik etmiştir. Bedri Mermutlu’nun belirttiğine göre, I. Mahmud’un gayretleriyle kütüphanecilik altın çağını yaşamıştır.¹⁸ İlk başlarda cami avlularında, tekkelerde dini içerikli kitaplar satılmaktadır. Ancak zamanla tarih, edebiyat gibi konularda da kitaplar görülmeye başlanmıştır.¹⁹ XVI. ve XVII. yüzyıllarda tekkelerin aynı zamanda okuma mekan-

¹³ Ziya Gökalp, *Maarif Meselesi, Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri I*, Devlet Kitapları Yayınevi, 1973.

¹⁴ Yeliz Okay, “Sahaflar ve Sahaflar Çarşısına Dair”, *Tarih ve Uygarlık - İstanbul Dergisi*, Sayı: 1-2, İstanbul, 2012.

¹⁵ Ömer Faruk Yılmaz, a.g.e.

¹⁶ Kaynardağ, a.g.m.

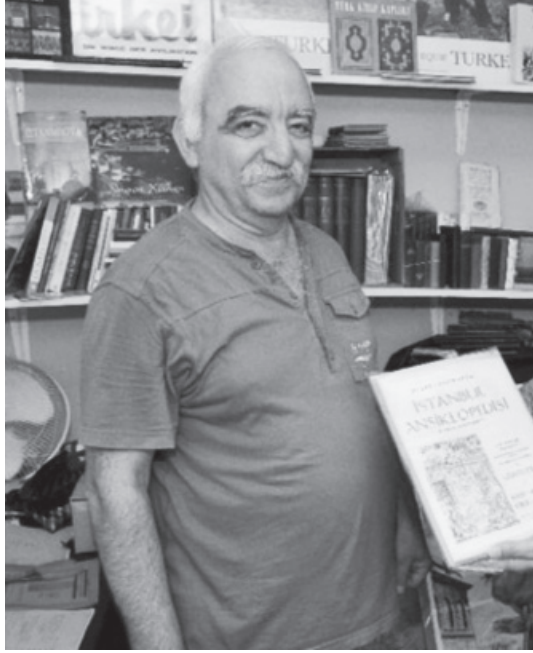
¹⁷ Dilmen Kitabevi, Sahaf, Beyazıt Sahaflar Çarşısı No: 20.

¹⁸ Mermutlu, a.g.m.

¹⁹ Mermutlu, a.g.m.

ları olmaları bu konuda önemli bir rol oynamalarını sağlamıştır. “Dergahlar baştan beri birer kitap yuvası olarak medreselerle, camilerle adeta yarışmışlardır.”²⁰

Yazma ve basma kitaplar ile sahaflık mesleği geleneksel kültürümüzün önemli bir vechesini oluşturmaktadır. Modernleşmenin bir sonucu olarak geleneksel birçok değerimizi hızla yitirmiş bulunuyoruz. Bugün, yitirdiğimiz bu değerler hakkında hiç olmazsa bir farkındalığa sahip olmamız gerekiyor. Daha fazla uzatmadan, sözü, kitap sevgisine ömrünün büyük bölümünü adayan, sahaflığın ülkemizdeki son pirllerinden el almış olan, Beyazıt Sahaflar Çarşısı’ndan sonra şu anda Beyoğlu Aslıhan Pasajı’nda mesleğini sürdüren, Barış Sahaf’ın sahibi Halil Bingöl’e bırakıyoruz.

Ne zaman, nerede doğdunuz? Kendiniz hakkında bilgi verir misiniz?

21 Aralık 1927’de Eyüp’te doğdum. 1968 yılında üniversiteye başladım, 1970 yılında da üniversiteyi bitirdim. Muhasebe bölümünden mezunum.

Kadim gelenekte sahaflık mesleğine girenler genellikle bir usta-çırak ilişkisinden geçerek sahaf olmaya hak kazanırlarmış. Mesleği babadan devralıp devam ettirenlere bu meslek-

²⁰ Mermutlu, a.g.m.

te daha sık rastlanırmış. Siz sahaflığa ne zaman, hangi şartlarda başladınız? Bu mesleği seçmenizde veya meslekte yetişmenizde ne gibi etkenler rol oynadı? Kaç yıldır bu mesleği yapıyorsunuz? Hangi aşamalardan geçerek sahaflık yapmaya başladınız?

Ben lise son sınıftayken Eyüp'te Şafak Sineması'nın önünde Tommiks-Teksaş satarak başladım bu işe. Ondan sonra pazar günleri Beyazıt Meydanı'nda sergi açmaya başladım, eski kitap sergisi. Bir yandan da üniversite okuyordum. Kitaba, eski kitaba aşık oldum. Eski kitabın bir kokusu vardı, çikolata kokusu gibidir. O koku cezbetti bizi, o kokunun peşinde kendimizi kaybettik, derken kitapla yatıp kitapla kalkmaya başladık. Üniversiteyi bitirdim, askere gidip geldim. Maliye, muhasebe bölümünden mezunum. Kendi işimi 15 yıl kadar yaptım; ama bu iş beni sevdalandırdığı için başka iş düşünemez oldum. Ondan sonra Beyazıt Sahaflar Çarşısı'nın içine girdim. Şöyle oldu bu, orada bir Hasan abimiz, Hasan Harman vardı. Sıkılmıştı bu işten yorulmuştu, yaşlanmıştı. "Gel benim yerime dükkanı işlet, ayda şu kadar para ver, işi sen devam ettir. Senin kitap hastalığın yüksek." dedi. O şekilde 1980'de orada başladım dükkançı olarak. 1994 yılında da bu hana geldim. Ama oğlumu ben yetiştirdim 5 yıl boyunca.

Bu mesleği seçmemin nedeni kitap hastalığı, eski kitap hastalığı diye bir hastalık var bibliyoman denir onlara. Bu hastalığa yakalandın mı kurtulamazsın. Burada mutlu olursun dışarda mutlu olamazsın. Ben burdan çıkınca ölüyorum.

Sahaf olmak için geçilmesi gereken aşamalar neler?

Sahaf olmak için geçmen gereken aşamalar, ilkin eski kitaba gönül vermen lazım. Sonra bir sahafın önünde el bağlaman lazım. Ellerini kenetleyip başını önünde eğerek, bu kafamı sana teslim ediyorum demek, ben bu mesleği senin yanında yapmak istiyorum, kabul eder misin, diye sorarsın. Kabul edilirsene artık ustanın sözünden çıkmaman lazım; çıkarsan kendini kapının önünde bulursun. 15 yıl çıraklık 10 yıl da kalfalık dönemi var, sonra usta olursun. Ustan seni terfi ettirirse kalfa olursun o dönemde bütün kitapları öğrenmeye çalışırsın. Türk Tarihi ile ilgili daha sonra komşu ülkelerle ilgili eserleri bileceksin. Yunanistan, Bulgaristan, Suriye, İran, Irak, Gürcistan, bütün bu ülkelerin basmış olduğu bu kitapları bileceksin. Bu eser Sanskritçe, bu eser Rusça, bu Ermenice, bu Bulgarca diyerek hepsini tanıyacaksın. İçinde ne olduğunu hemen kontrol edip öğreneceksin. Bu aşamayı geçtiğinde ustan, sen usta oldun, deyip ustalık peştemali bağlayacak. Eskiden peştemallik töreni olurdu. Ustan nerede, ne olduğunu bilir. Sen git şurada dükkan aç, şu kitapları sat, der. Sen de oraya gider, dükkan açarsın. Böylece denge sağlanır. Herkes her istediği yerde açarsa esnafın geliri düşer. Bir kantarı var bir yerde sahaf olmanın, tabi şimdi yok her isteyen istediği yerde açıyor. Herkes istediğinde ben sahafım diyor. Asıyor sahaf tabelasını, oturuyor; ama bakıyorsun bir şeyden haberi yok. İbrahim Müteferrika kim, diyorsun. O da kim, diyor. Yazının, kalemin, kağı-

dın tarihini bilmiyor, bilmesi lazım. Kitabın basım evrelerini bilmesi lazım. KPSS, üniversite kitapları satıyor; ama kendine sahaf diyor. Kitabın Arnavutçası, Türkçesi olur; ama kitabın vatani olmaz. Türkiye’de basılan ilk Türkçe kitap ne zaman basıldı? Kavramlara dikkat edelim. Türkiye’de, Türkçe kitabı ilk basan İbrahim Müteferrika’dır; ama matbaayı Türkiye’ye ilk getiren o değildir. 1493’te II. Beyazıt döneminde memlekette matbaa var. İlk basılan kitap 1450’de: “*Kütenbergeci*”. 1493’te İbranice basılan bir kitap var, basım yeri Ortaköy. II. Beyazıt’ın fermanıyla matbaa getirilmiş. Matbaayı getirenler Nahmiyas Kardeşler.

Tanıdığımız ve mesleki yönden örnek aldığımız eski sahafklar var mıydı?

İki büyük ustam Hacı Mustafa Ozak ve onun ustası Raif Yelkenci. Bu mesleği yapmış, bu hastalığa yakalanmış herkes en güzel yerlere gelsin, gerçek hayatta, burada değil.

Yıllar önce Beyazıt Sahaflar Çarşısı’nda sahaf dükkanınız vardı; daha sonra Beyoğlu’na geçtiniz. Bu iki farklı mekandaki mesleki tecrübeleriniz arasındaki farklılıklar hakkında neler diyebilirsiniz?

Bu işi yapabilmek için kitaba aşık olmak lazım, bu ilk şart. Beyazıt Sahaflar Çarşısı’nı bıraktığım yılda sahafklar çarşısı, sahaflık özelliğini yitirmeye başlamıştı. Üstadımız Hacı Mustafa Ozak rahmetli oldu, çarşının tadı kaçtı. Her şey berbat oldu. Biz de çıkıp buraya geldik. Çarşının bir kutbu olur yani bir baş ustası olur. O üstad gerekli malzemeyi, gerektiği kadar gerekli kişilere dağıtır. Bütün malzeme, eski kitaplar üstada gelir. O ayırım yapar, der ki, “Bunu sen satacaksın bu kadar paraya, şunu sen satacaksın şu kadar paraya.” Yığınla malzemeyi o dağıtır. Çarşıda dengeyi sağlar. O bıraktığı zaman ya da göçüp gittiği zaman denge bozulur. Onun yerine muhakkak birinin geçmesi lazım; ama öyle biri yetişmedi. Yetiştirdi de geç kaldı; İbrahim Manav. Durumu toparlayamadı, bir anda ortalık karıştı. Herkes başladı kitap satmaya işin kolayına kaçtılar, bu iş zor iş. Bu işten para kazanamazsın, ancak günlük geçimini sağlarsın. Onlar büyük para peşine düştüler çoğu berbat oldu, gitti.

Oradaki uhrevi hava burada yok tabii. Orası bir ilim-irfan yuvasıymış. Evvelinden orada bağırtı, çığırta olmazmış. Bilgi alışveriş yuvasıymış. Büyük hocalar, alimler geçerken herkes saygı duyarmış. Baykan Sezer geçerken herkes kalkardı. Hanımıyla gelirdi buraya.

Ben buraya geldiğim zaman burada 4-5 sahaf dükkanı vardı. Burada millet uykuda gibi dolaşıyordu, tadı yoktu kimsenin. Kimse gelmiyor, etmiyor eylemiyor, diye şikayetçiydi herkes. Dur, dedim burayı canlandıracağız. Burada, Türkiye’de ilk defa han müzayedesini yaptık. Handa müzayede olur mu? Şu koridorda yaptık. 3 defa yaptık, basından arkadaşlarımızı da çağırdık. Bir anda Aslıhan meşhur oldu. Aslıhan eski kitapçılarla doldu. Tabii bu arada dükkan için 300-350 lira kira

verirken artık 600-650 lira vermeye başladık, olan bize oldu. 1984'te burası vardı, kıymetli abilerimiz vardı burada. Ben o zamanlar Beyazıt'taydım. 1995'ten beri canlandı burası.

Türkiye'de sahaflık mesleğinde Beyazıt sahaflarının özel yerini nasıl değerlendirebilirsiniz?

İlk sahaflar Eyüp Sultan Camii'nde kuruluyor. Fatih Sultan Mehmet tarafından Kapalı Çarşı yaptırılıyor. Sahaflar 1487'lerde Kapalı Çarşı İç Bedesten'de yer alıyorlar. Yazma ve matbu kitap alıp satıyorlar. Dikkat et, "basma kitap" da diyorum, yurtdışından getirilip İstanbul'da basılan kitaplar. 1500'lü yıllarda Ermeniler geliyor Tokat'tan. İlk başta müsaade isteyip kitap satmaya başladılar. Ama bizimle ilgili dini ya da Türkçe kitap basıp satmıyorlar. Bizimle ilgili kitabın basılıp satılması yasak; bizim esnaf işsiz kalmasın diye böyle denge sağlanıyor. Bu arada 28 Mehmet Çelebi Paris'e gidip oradaki kitapları görünce, Rumlar, Ermeniler yapıyor, biz neden yapmayalım, der. Geliyor İbrahim Müteferrika'yı buluyor. Müteferrika, Macar. Macarlar bu konuda çok bilgiliymiş. Onu Müslüman yapıyor. İlk 2 ciltlik "Vankulu" diye Türkçe bir lügat var, onu basıyorlar. Vanlı bir Mehmet Efendi çevirdiği için kitaba öyle deniyor. İbrahim Müteferrika sağlığında on yedi kitap basıyor. Daha sonra bu işi üstlenenler 25 kitaptan 500 ila 1000 arası kitap basıyor; ama onlar da satılmıyor. Öncelikle sahaflar yazma kitap satıyorlar, basma kitaptan uzak duruyorlar. 1910'lu yıllarda basma kitap alıp satmaya başlıyorlar. Hatta basma kitap satmama ısrarlarından dolayı Cağaloğlu'ndaki kitapçılar, yayınevleri ortaya çıkıyor. 1800'lü yıllarda ilim-irfan yuvasıymış orası. Mesela usta sahaflardan Raif Yelkenci için yurtdışında "Raif Yelkenci'nin Yazmaları" diye bölüm açmışlar. Raif Yelkenci Yunus Emre konusunda uzmandır. Raif Yelkenci mesleği dedelerinden devralmıştı, basma kitap satmazdı hiç. Biz sahaf değil de eski kitap satıcısıyız daha çok.

Üniversite ile sahaflık müessesesi arasında nasıl bir ilişki vardır? Beyazıt Sahaflar Çarşısı'nın üniversiteyle ve ulusal bir kütüphaneyle yan yana olmasının avantajları nelerdi? Kültür taşıyıcısı bu üçlü kurumun yan yana olması bir rastlantı mıdır?

Üniversite ile sahaflar arasında her daim ilişki var. Adam kütüphanede bulmuyor kitabı, bizde buluyor. Avantaj şu, bazı kitapların kütüphanede kaydı var kendisi yok, kayıp. Evvelden bozuldu üniversiteler, şimdi kim, neyin nesi belli değil, neyse. Gelirler bize sorarlar, bulurlar, fotokopi çektilerip kütüphane raflarına koyarlar. Bütçeleri varsa alırlar. Kitaplar bizde korunuyor. Bir zelzele oldu, bütün kitaplar taşındı; ama o ara dokuz bin kitap yolda kayboldu. Sonra da buldukları tüm kitaplara Darülfünun damgası vurup satmaya başladılar. Bana da getirdiler, almadım. Bu üçlü birbirinden ayrılmaz. Birbirlerine mahkumlar. Önemli bir bilgi alışverişi var aralarında.

Şimdi sahaf denilince eski kitap alıp satanlar akla geliyor; günümüzün getirdiği koşullar çerçevesinde eski sahaf-yeni sahaf ayrımı yapabilir miyiz?

Sahaflık ikinci el kitap alıp satmak değildir. Onlar kitabın içinde ne var ne yok bilmezler. Bizler her dilden kitap satar, üç aşağı beş yukarı içinde ne olduğunu biliriz. Eski kitap alıp satması sorun değil, içeriğinin ne olduğu sorun. Hangi baskı nerede, ne zaman, kaç defa, kaç tane basılmış. Bir defadan fazla basılmışsa bu baskısı incelenmiş mi, görülmüş mü, ne kadar esas alınmış, dili ile oynanmış mı, bunların hepsini bilmeli sahaf, bilmiyorsa sahaf değildir. Sahaf diye açıyorlar dükkanı, maceraları iki yıl kadar sürüyor sonra kapatıyorlar. Arıyorlar, dükkanı satacağız, alacak mısın, diye. Bende soruyorum, Osmanlıca kitabın var mı, yok diyor; Ermenice, Karamanca kitabın var mı, yok diyor. Ne var diyorum. Roman var diyor. “E oğlum, otur oku, emekli olduğunda lazım olacak, ne satıyorsun ki” diyorum. Gidip soracaksınız Karamanca kitap var mı diye, bilmiyorsa, anlamsızca bakıyorsa sahaf değildir; biliyorsa ya çıraklıktan kalfalığa geçmek üzere, ya kalfadır ya da ustadır. Bunun gibi sorular var sahaf olup olmadığını anlamanız için.

“Sahaflı kitap” diye nitelendirebileceğimiz kitaplar nelerdir? Bir kitabın sahaflı değerini tayin eden etkenler nelerdir?

Sahaflık, kitap alimidir, kitapla ilgili bildiği en üst bilgiyi sana sunan demektir. Bir kitabın değerini belirleyen etkenler şunlardır:

- I. Basım imkanı olmayan nadir kitaplar olması
- II. Bizimle, Türk Tarihi ile ilgili nadir kitaplar olması
- III. Türk Tarihi ile ilgili olup gravürlü olan kitaplar
- IV. Eski atlaslar, haritalar
- V. Beşik denilen kitaplar olması

Beşik denilen kitaplar şöyledir:

- i. 1450 ile 1500 yılları arasında bulunan kitaplar
- ii. 1500 ile 1550 yılları arasında bulunan kitaplar
- iii. 1550 sonrası nadir, sizin antika dediğiniz kitaplar
- iv. 1800 sonrası da eski kitaplar

Mesela bu kitap ne kadar eder? 1795'te Vatikan'da çıkarılmış İtalyanca bir gazete, 6 ayda bir Osmanlı'ya gönderilmiş. Değeri için bakarız, Türkiye ile ilgili bir kitap değilse o zaman değeri pek yoktur. Yıl olarak da bizim için yeni sayılır. Her eski kitap değerli değildir. İçeriği önemlidir. Bir daha basılması mümkün değilse değerlidir. Mesela “İstanbul Çeşmeleri” adlı İbrahim Hilmi Tanış'ın iki ciltlik, iki yüz adet basılmış bir eseri var. Kitap 1955'te basılmış. 1955'te çekilen çeşme fotoğrafları üzerine yazılmış. Bir cildi buradaki çeşmeler üzerine, diğer cildi Üsküdar'daki çeşmeler üzerine yazılmış. Çıkan bir yangında bu çeşme fotoğraflarının negatifleri de yandı. Çok sonra bu kitap gibi bir eser için tekrar fotoğrafları çekelim

dediklerinde gidip baktılar ki çeşmelerden eser yok, negatifler de yok. Bu yüzden o kitap şu an bin lira normalde yüz elli lira olması lazımdı.

Bibliyomanlar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu tipte tanıdığınız insanlar muhakkak vardır, bu kişilerin ne gibi hususiyetleri vardır?

Bibliyoman, kitap hastası olmuş kişidir, kitap delisidir. Kitaba el sürdürmez, kıskanır. Ailesi bir yana, kitaplar bir yana bibliyoman için. Kitaplara çocukmuş gibi bakar. Baykan Sezer bir bibliyomandır harika bir kütüphanesi vardı. Usta Raif Yelkenci, benim ustam Mustafa Ozak, Allah rahmet eylesin kitap hastalığına yakalanmış kişilerdir.

Daha çok ne tür kitapların alım-satımına ilgi gösteriyorsunuz?

Tarih, edebiyat, coğrafya, harita ve seyahat kitapları alır, satırım. Felsefe satmam. Harita hastasıyım, önümde hep haritalar bulunur. Sıkıldığımda açarım bir harita, başlarım gezmeye.

Kendi adınıza elde bulundurduğunuz değerli kitaplar var mı? Kendinizi salt bir ticaret erbabı olarak mı görüyorsunuz?

Kendi şahsi kitaplığımız var elbette. Ticaretle alakam yok. 100 liralık kitaba 500 lira veririm. İhtiyacı vardır acırım, gönlüm razı olmaz yoksa. Sonra o parayı bir şekilde çıkarırım.

Eskiden sahafların kendi aralarında kullandıkları bir dil varmış. Şimdi böyle bir dilden, böyle bir dilin izinden bahsetmek mümkün mü?

Evet, sahaflık jargonu vardı eskiden. Alaattin Eser abimiz çok iyi kullanırdı bu dili. Kullanılmaz şimdi pek. Mesela “bitlenmek” vardı. Eski kitapları karıştıranlar için kullanılırdı “Ne o, bitleniyor musun ya da iyi bitlenmeler” derdik. “Zıplatmak” mesela. Birinin kitabını saklarız sonra gelir arar durur, adamı zıpır zıpır oynatırız. Şimdilik aklıma gelen bunlar.

Gerçek sahafların Eski Türkçe bilme zorunlulukları vardır. Ayrıca eski elyazması kitaplar için Arapça ve Farsça bilme gerekliliği de vardır. Belki bazı sahaflar imparatorluk döneminden kalan Fransızca, İngilizce, Grekçe, Latince kitapları da tanımak için bu dilleri asgari düzeyde bildikleri söylenebilir. Siz bu konuda nasıl bir tecrübeye sahipsiniz?

Eski Türkçe’yi, Karamanca’yı, Arap, Ermeni harfleriyle yazılmış Türkçe kitaplar var bilirim, bunları tanıman için alfabelerini bilmen lazım. Bulgarca, Rusça,

Azerice; bunları ayırt edebilirim. İbranice’de halen çok zorlanırım, sadece iki harfini öğrenebildim. Arapça gibi tersten okunur. Gürcü ve Ermeni harflerinde biraz zorlandım. Gürcü harflerini biliyorum; ama Gürcü harfleriyle Türkçe mi yazılmış, anlamıyorum. Bütün Orta Asya dilleri ile yazılmış Türkçe kitaplar var, hurafatı bilmezsen anlamazsın.

Bir sahafın bunları bilmesi lazım, öğrenmesi lazım. Buraya geldiğimde herkese Osmanlıca konuşma anahtarı dağıttım ama kimse öğrenmedi. Öğrenmeyi canı gönlünden istemek lazım.

Satışa sunduğunuz kitaplar için katalog oluşturuyor musunuz?

Kitap katalogları bulamazsın bizim meslekte. Herkesin kitabı saklıdır. Bizdeki kitabın ikinci elini göremezsin. Katalog yoktur bizde. Hangi kitapta ne var nerdedir biliriz. Gelir kitap istersin şuradadır, şu araya bak, derim, kitabı görürüm. Sen oraya bakıp kitabı ararken bazen çoktan aradığın başka bir kitabı bulursun diğerini bırakır onu alırsın, işin böyle bir esprisi var. Müzayede için katalog hazırlanır o ayrı konu.

Sahaflığın ön yüzü ve arka yüzü ayrımını yaparsak, bu mesleğin arka yüzü, bizim görmediğimiz, meşakkatli yönleri nelerdir?

Kitap bodrumdadır lağım basmıştır, gidip alman, kurtarman gerekir. Çatıdadır kitaplar, çatı farelerle, akreplerle doludur gidip getirmelisin. Taşınması meşakkatlidir. Üzerimizde para taşırız, soyulabiliriz o yüzden yanımızda küçük bir makina taşırız. Ararlar internetten gördük sizi mesela gel bizde şu kitaplar var der eve çağırırlar tek başına gitmeyeceksin, yanında birileri olmalı. Sabredeceksin. Tasnif etmek kolaydır. Onlar kendi kendini tasnif ederler. Benim canım sıkılır ya da onların canı sıkılır çağırırım bir esnafı bunların hepsini al derim öyle komik bir fiyat söyleriz ki almaması olmaz. Bereketli iştir, zarar ederim diye bir sorun yok. Sattığım 1-2 kitapla buradaki bütün kitapların sermayesini kazanabilirim. Geri kalan kitapları istediğin fiyata ver. Bu yönden şimdiki kitapçıların derdi büyük. Bizim için para üçüncü aşamada kalıyor.

Kitapların dilinden anlamak lazım, onlar da canlı, kağıdı bile canlı, kağıdın asidi var, kağıdı yer, havalandırman lazım, tozunu alman lazım. Bunların seni sıkması gerek, yoksa mengeneyle aldı mı patlatırlar adamı.

Osmanlı döneminde gelen yabancı seyyahlar, sahafların “gavur” deyip kendilerini ilgilendiklerini ileri sürmüşlerdir. Bazı dönemlerdeyse çok değerli eserler, yazmalar satılmış, Avrupa’ya götürülmüş. Peki, şimdi sahafların yabancılara karşı tutumu nasıl? Vakıf üniversitelerinin kuruluşu, sayılarının hızla artması ve bunların özel kütüphaneler kurmaya başlamaları sahaflik mesleğini nasıl ve ne yönde etkilemiştir? Bu yeni gelişmenin

eski kitapların gittikçe ticari bir meta haline gelmesinde, dolayısıyla bireysel okuyucu için pahalılaşmasında ne yönde bir etkisi vardır?

Seyyah deyip çoğu ajan olarak geldiklerinden onlara hoş bir gözle bakılmazdı. Bizden de gidenler var. Ülke hakkında bilgi toplamaya geliyorlar. Bunların başında Antoine Galland, XIV. Louis'nin kitap casusu. "İstanbul Hatıratı" diye yazdığı iki ciltlik eserinde var, yazmış. "Sahafa gittim, şu yazmayı gösterdiler, o kadar düşük bir fiyat söylediler ki almamam enayilik olur, bedavadan kapattım, kralım buna çok sevinecek" der. Bizim sahafarla dalga geçer, bilmiyorlar bunun değerini, der. Çok eser gitti öyle. Sene 1630'lu yıllar.

Peki, şimdiki tutum nasıl?

Şimdi değişti, tam tersini yapıyorlar. Bunlar burada kalsın; çünkü bize gelip bir sürü araştırma yapıyorsunuz, malzemeler burada kalmalı, diyorlar. Devlete şimdi satmaya götürürsün yüz tane sorun çıkarır. Alırız, iki yıl sonra öderiz derler, bizde öyle şey olmaz. Bizde mal teslim, para teslimdir. 1986'da devlete bir kitap satayım dedim. Geldiler, bakıp tamam dediler; ama ödemeyi iki yıl sonra yapacağız dediler. Kitapları almak için, belgeleri Ankara'ya komisyona gönderilecek onlar alt komisyona gönderecekler, kitapları almak için karar çıkarsa maliye müdürlüğüne söylenecekmiş para varsa verilirse alınacakmış yoksa ikinci yıla aktarılacakmış. Bende yok satmıyorum, deyip vazgeçtim. Ben yazma kitap hakkında yetişmedim, satmam; ustam bana satamazsın dedi, satmam. Benim işim matbu kitaplarla.

Vakıf üniversitelerin kurduğu kütüphaneleri seveyim, ben. Eş-dost hikayeleri bunlar, hepsi yeni kitap alır. Ama Murat Belge, Bilgi Üniversite'sinin başında o var. O işi biliyor. Onun topladığı kitaplar çok iyi. Beğendiği kitapları alıyor gidiyor. Onun dışında vakıf üniversitesi bilmem, gelmezler. Başka yere gidiyorlarsa da bilemem.

Bizde kitabın pahalılaşması da olmaz. Kitabın değeri bellidir. Fiyatlar değişmez. Lonca sistemi vardı aramızda, devam ettiriyoruz. Tabi eskisi gibi devam etmiyor; devam etseydi bu kargaşa olmazdı. Aramızda kargaşa yok; yeni sahaf diye ortaya çıkanlar bilgisiz olunca piyasada pek etkili olmasa da bir çalkantı oluyor.

"Bohçacılar" da denilen seyyar kitapçılar kalmadı bildiğim kadarıyla. Eski kitapları nasıl ediniyorsunuz, size nasıl ulaşıyor?

Eski bohçacılar, bunlar sermaye bağlamadan, dükkan açmadan bu işi yürüten, çok akıllı, hafızaları çok iyi adamlardır. Geliyorlardı, mesela bende Osmanlı Tarihi'nin 3. ve 4. cildini görüyor, sonra başka bir sahaf gittiklerinde de bu takımın 3. ve 4. ciltlerinin eksik olduğunu görüp gelip benden alırlardı. Ben de "ne yapacağım zaten takım eksik" deyip ne kadara isterse satardım. Sonra gider diğer sahaf

benden aldığının iki, üç misline satar. Onlar da kalmadı, biri vefat etti, biri de çok yaşlandı.

Çöpten ediniyoruz kitapları. Çöpçüler kağıtçıya, kağıtçılar da bize getirip, satarlar. Mesela ben artık terekeler için evlere gitmem. Eskiden giderdim. Adamın hanımı, “ah benim bey bu kitapları çok severdi.” deyip ağlamaya başladılar. Ben tamam artık bu kitapları alamam, derdim. Çok üzülürdüm. En son psikolojim çok etkilenmeye başladı, bu konuda çok hassasım. Beni arayıp kitap var dediklerinde hangi kitaplar olduğunu öğreniyorum, tamam kargo yapıp gönderin, parayı gönderirim, diyorum.

Satıp da üzüldüğünüz, satmak istemediğiniz kitaplar var mı?

Birinci amacımız kitabı toplayan kişiye vermektir. Bazı kitapları belli kişilere satmak istersin. Fiyat önemli değildir. Kitabı satarsın, tamam, kitabın kimde olduğunu bilirsin, unutmazsın da. Kime ne lazımsa onu uzmanına, bulabileceği yere yönlendiririz. Mesela Sait Faik hastası biri var, onun hakkında ne bulursa toplar. Sait Faik’in ailesinden daha çok şeye sahiptir. Sait Faik hakkında bir çalışması olan biri geldiğinde biz onu, ona yönlendiririz. Tabi ilk önce ondan izin isteriz sonra araştıranı söyleriz. Kitaplarda gördüğünüz teşekkür bölümleri bundandır. İşimiz daha çok erkeklerle mesela, kadınların pek ilgisi yok.

Kitap müzayedeleri oluyor mu, esnaf eskisi gibi kendi aralarında müzayede yapıyor mu? Son yıllarda sermayedar çevrelerin eski kitaplara ilgisi olağanüstü arttı. Kitaba yatırım önemli bir kültürel yatırım ve kültür hizmeti olarak görülüyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz, eski kitaplar değer buluyor mu artık Türkiye’de? Kitap gerçek okurunu buluyor mu?

On üç defa müzayede yaptık. Üç defa Tarık Zafer Tunaya Kültür Vakfı’nda yaptık, Mısır Han’da. Burada üç defa yaptık. En son 2002 yılında yaptık, şimdi olmuyor, tadı kaçtı. Çöp müzayedeleri oluyor, en düzgünleri çarşamba günleri olur. Büyük Parmakkapı Sokak, Lamelif Sahaf’ın orada. Aklına ne gelirse vardır orada. Esnaf gelir müzayedeler düzenlenirdi ama şimdi o esnaf kalmadı. İki temsilcisi vardı, vefat ettiler. Müzayede için iki gün hazırlık yapılırdı, eserler sınıflandırılırdı. Zengin aileler prestij için Müteferrika baskısı, Karamanca kitaplar alıyorlar. Bu noktada eski kitapları ayıralım; çok nadir kitaplar, nadir kitaplar, eski kitaplar. Onların aldıkları çok nadir kitaplardır, sizin antika dediğiniz gruba giriyor. Yatırım amaçlı alıyorlar. Kitaplar değerini bulmuyor. Yurtdışında daha çok değer buluyorlar; ama yurtdışına çıkmasını istemiyoruz tabi giden gidiyor.

Bir sahaf olarak en çok karşılaştığınız sorunlar neler? Kira, sigorta, vergiler vb. sizi ne derecede zorluyor? Devlet size destek veriyor mu? Kazancımız ne durumda?

Hayır, destek vermiyor. Kültür Bakanlığı'nın bizimle ilgilenmemesi asıl sorun. Türk kültürünü koruyan sahafları, korumaları lazım. Örneğin üniversitede sahaflıkla ilgili bölüm açılıp ders verilmesi lazım genç sahafların yetişmesi lazım. Ama sahafların ve sahaflığın değeri kavranmamış. Geçmişini bilmeyen geleceğine sahip çıkamaz. Eserleri çöpten çıkarıyoruz. Elimizde birçok eser var, devletin gelip onları satın alması lazım.

Kira, sigorta, vergi çok. Kuş uçmaz, kervan geçmez bu han için kira çok alınıyor. Kiranın bir de vergisi var diğer vergilerden bahsetmiyorum bile.

Bizde kanaatkar olacaksın ve sabredeceksin, işimizin püf noktası bu. Günde beş liralık iş yapacaksın "Allah bin bereket versin" diyeceksin, beş bin liralık iş yapacaksın, yine "Allah bin bereket versin" diyeceksin; sabahtan akşama kadar oturup hiç siftah yapmasan da "Allah bin bereket versin" diyeceksin, sabredeceksin. Zengin olacağım, yatlar, katlar alacağım yok bu işte öyle bir şey, mütevazı olacaksın. Kitaplarla sohbet edeceksin, kitaplarla arkadaş olacaksın. Müşteriyi beğenmezse göstermez kendini bizim kitap, sattırmaz kendini. Ararsın, kitap buradaydı az önce dersin, nereye gitti? Müşteri gittikten sonra bir de bakarsın kendini gösterir. Buraya koyarsın yerini beğenmez, beni bu tarafa bırak ben orda satılırım, der. O kitap yıllardan beri oradaydı bugün satıldı.

Günüümüz koşullarının değişmesi, teknolojinin getirdikleri (televizyon, bilgisayar gibi) sahaflığı nasıl etkiliyor? Sahaflık şekil mi değiştiriyor?

Bizimle hiç alakası yok. Bizi arayanlar, bulur. Bizim işimiz koleksiyoncular, eski kitapçılardır. Çok değerli bir kitabı yoldan geçen birine versen. Bu ne, bana ne, üstüm tozlanacak alın şu kitabı, der. Anlamayanlarla işimiz yok, toplumun yüzde doksanı onlardan. Her teknolojiye inanmayacaksın. Her bilgi doğru değildir. Bilerek eksik, yanlış bilgi veren kurumlar var. Mesela internette bulduğun bilgiyi araştırmadan kalkar mezuniyet tezinde kullanırsan, yanlış çıkarsa tezin yanar. Basit bir bilgide yanlış yaparsan borazanla gülerler adama. Facebook'ta şöyle bir bilgiyi paylaştım isteyen, bu bilgiyi almak isteyen alır, yararlanır: "Amerika'da yayınlanan ilk gazete, Şikago Sergisi, 1 Haziran 1893'te, İmtiyaz Süleyman Elbüstani, 6 sayı (aylık). İstanbul Milli Kütüphanesinde künyesi bulunmaktadır."

Sahaf dükkanlarının azalması, kitabevelerinin web siteleri açmaları, kitap müzayedeleri, e-kitapların yaygınlaşması, kağıdın pahalalanması vb. sahaflığın yavaş yavaş öldüğünü mü gösteriyor?

Kalem, kağıt, kitap, yazı ortadan kalkmadıkça sahaflık ölmez. Evet, eskiye oranla kitap az geliyor. Bizim müşterimiz hep aynı, değişmez. Bizi arayıp bulmak isteyen bulur. Sen aradın, buldun. Sosyologsun, işin bu. Çalışmanı sadece kitaplar üzerinden de yürütebilirdin; ama geldin ve başka bilgiler de edindin. Mesela Ka-

ramanca'nın ne olduğunu öğrendin. Kendini tam olarak yetiştirmek isteyen araştırma yapıp bilgiyi arayıp bulmak zorunda. İlim-irfan erbabı adam şüpheli olacak. Tarih profesörü olmak isteyen, olan bizi tanıyacak, tüm sahaflar da onu tanıyacak. Tanımıyorsak onun profesörlüğünün bir önemi yoktur bizim için. Senin hocaların gelir, tanırız onları. Senin hocaların nasılsa sen de öyle olacaksın, bu, açık ve net.

Eski kitabın düşmanı nedir?

TV8 yeni açılmıştı. "Biz sahaflarla ilgili program yapmak istiyoruz," dediler. "Tamam," dedim. Programı yapan Semih Balcioğlu'nu da tanırız. Gittik, elimizde yazılı çizili bir şey yok, sohbet havasında, oturduk, canlı yayında bana sordu, "Eski kitabın düşmanı nedir?" dedi. Ben, birincisi su, ikincisi ateş, üçüncüsü kadındır, dedim. Bir kahkaha attı, meşhur bir kahkahası vardı, "kadın mı, neden peki?" dedi. Hanımlar aradı, telefonlar kilitlendi. "Nasıl öyle dersiniz, siz ne dediğinizi biliyor musunuz," dedi bir hanım. "Evet", dedim, "Ben ne dediğimi biliyorum, bunca yıldır bu işi yapıyorum. Sesiniz oradan çok rutubetli geliyor, buraya gelin konuşalım," dedim. İlk kitaplar çok toz tutar. Kitap hastası adam, tuvalet dışında her yeri kitapla doldurur. Yatağın kenarı, mutfak dolabının üstü kitaplarla doludur. Hele de kadın kitap okumayı sevmiyorsa kadın bunalır. İkincisi kitap hastası adam eve geldiğinde karısını sormadan önce ilk işi kitapları kontrol etmek olur, bu yüzden sevgi bölünür. Kadın kıskanır. Adam öldüğünde ilk iş kitapları satmak olur. Kitabın tozunu almak zordur. Başkası dayanamaz, boğulur. Kitap hastalığı başka bir şey, nerede olursa olsun atlar giderim kitap için. Güney Afrika'da Osmanlı topluluğu var. Arap harfleriyle Afrikaca bir dilleri var. Beni Afrika'ya davet ettiler. "Tüm masraflar bize ait, gelin bize Osmanlı'da eski kitap, kitapçılığı anlatın," dediler. "Tamam ama alaturka tuvalet var mı yoksa ben gelemem," dedim. "Yok" deyince, "gelemem alafranga tuvalet kullanamam dedim", gitmedim. Saraybosna'ya, Paris'e, Güney Afrika'ya davet ettiler ama bu sorun nedeniyle gidemedim.

Elinde listeyle kitap sormaya gelenler oluyor mu?

Evet, gelenler oluyor tabi aradığı bizde yoksa nerde bulabileceğini bulur onu yönlendiririz.

Meslek hayatınızda başınızdan geçen, unutamadığınız bir anınızı bizimle paylaşır mısınız?

Çok var; ama en belirginini şu: İstanbul Üniversitesi profesörlerinden bir abimiz var, geldi, "Halil abi, meşhur tarihçi bir adam var vefat etti. Adam kitaplarının üç oğlu arasında paylaşılmasını vasiyet etmiş. Eğer eşit bir şekilde paylaşamazlarsa bir sahaf çağırırsınız o paylaşır, hakkı neyse verilir, demiş." dedi. Kalk-

tık, gittik. Şişli’de eski bir İstanbul evi. Üç oda dolusu kitap; ama nasıl kitaplar, öyle böyle değil, şahane kitaplar. Odada üç oğlu, bir de hanımı oturuyordu. Bir de odada büyük bir çerçeve içinde adamın resmi asılıydı. Vasiyeti okudum, sonra başladım kitapları değerlerine göre üç kardeş arasında eşit olarak paylaştırmaya, akşama kadar sürdü; ama nasıl yoruldu. Bitirdim, “bir kahve içelim” dediler. “Tamam,” dedik. Bu kitapları satamazsınız diye vasiyet var. Satarsanız bunun bir vebali var maddi olarak da ahlaki olarak da. Bunlar çocuklarınıza, torunlarınıza kalacak, dedim. Sonra kardeşlerden biri, bu kitapların hepsi ne kadar tutar, dedi. Söyledim. Satarsam alır mısın, dedi. Şimdi söyledim satamazsın diye, satsan da almam ben, dedim. O, satacağım dedi; ben satmayacaksın dedim. Satarım, satamazsın derken adamın yıllardan beri duvarda asıllı resmi güm diye düştü. Kadın bayıldı, oğulları sapsarı kesildi. Rahmetli dayanamadı, dedim. Kitapları satacağım diyen, “yok vallah satmayacağım” demeye başladı. Tamam, dedim kalktım gideceğim. Kadın, gitme korkuyorum, dedi. Tamam, şu resmi alın asın, sonra abdest alın sonra da Allah’tan af için namaz kılın dedim. Bilmiyoruz dediklerinde abdest alın, dua etmenize gerek yok, “la ilahe” deyin anneniz gösterecek dedi. Bu olayı hiç unutmam. Sonra duydum üç kardeş birleşip satmışlar; ama alan da satan da hayır görmemiştir.

Çok teşekkür ederim bize zaman ayırdığınız ve anlattıklarınız için.